

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Arařtırmalar
DOI: 10.31455/asya.684748 / Year: 4 - Number: 11, p. 39-48, Spring 2020

AHMET ÜMIT'İN "MASAL MASAL İÇİNDE" ADLI ESERİNİN MOTİF İNDEKSE GÖRE İNCELENMESİ AN INVESTIGATION OF AHMET ÜMIT'S WORK "IN THE TALE OF TALE" BY MOTIF INDEX

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
04.02.2020

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
25.03.2020

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.03.2020

**Asya'dan
Avrupa'ya
Uluslararası
Sosyal Bilimler
Dergisi**

Fırat Aydın
Yüksek Lisans Öğrencisi / Siirt
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim
Dalı

aydinfirat2104@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-2867-3616>

Öz

Masal, halk edebiyatı ürünleri içerisinde en eski türlerden biridir. Masallar verdikleri mesajlar, işledikleri konular itibarıyla evrensel nitelikler taşımaktadır. Dünyanın birçok farklı coğrafyasında üretilen masallar incelendiğinde bunların birçok ortak unsuru taşıdığı görülmektedir. Masalların sınıflandırılmasında halk bilimi alanında birkaç önemli yöntem mevcuttur. Bunlar içerisinde Stith Thomson'un yöntemi öne çıkmaktadır. Stith Thomson masalların en küçük unsurunun motif olduğunu ifade etmektedir. Thomson masallardaki motifleri ele alarak analizler yapmıştır. Dünyanın muhtelif yerlerindeki birçok masalı inceleyen Stith Thomson bunlardan 4500 ortak motifi tespit etmiş ve bu motifleri *The Motif Index of Folk Literature* adlı eserinde toplamıştır. Thomson'un tespit ettiği bu motifler vasıtasıyla masalların ortak yanları belirlenebilir. Biz de çalışmamızda edebiyatımızda daha çok polisiye romanlarıyla öne çıkan Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı masal kitabını *Motif İndekse* göre inceleyip burada yer alan motifleri tespit ettik. Tarama modelini kullandığımız bu çalışmamızda elde ettiğimiz bu verileri doküman analizi yoluyla sınıflandırdık. İncelediğimiz masallarda tespit ettiğimiz motifleri Stith Thomson'un Motif İndeksleri sıralamasına göre sıraladık. Çalışmamızda elde ettiğimiz tespitlere göre *Masal Masal İçinde* adlı eserin motifler açısından zengin olduğunu gördük. En çok görülen motifler ise; *Çeşitli Motif Grupları*(20), *Cemiyet*(17), *Şans ve Kader* (9) vs. dir. *Masal Masal İçinde* adlı eserde yer alan motiflerin dünyanın diğer masallarındakilerle ortak olması masalların ortak kaynaklardan beslenmiş olabileceğinin göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Motif, Stith Thomson, Motif İndeks, Ahmet Ümit, Masal Masal İçinde

Abstract

*It is one of the oldest genres among fairy tale folk literature products. Fairy tales have started to be created since ancient times. Although fairy tales are created in different geographies, they also contain many common elements. There are several important methods in the field of folklore in the classification of fairy tales. Among them, Stith Thomson's method stands out. Stith Thomson states that the smallest element of fairy tales is the motif. Thomson analyzed the motifs in fairy tales and made analyzes. Stith Thomson, who examined many tales in various parts of the world, identified 4500 common motifs and collected them in his work *The Motif Index of Folk Literature*. With these motifs determined by Thomson, common aspects of fairy tales can be determined. In our study, we tried to determine the motifs in Ahmet Ümit's fairy tale book titled "In Fairy Tale" according to Motif Index. These data obtained in this study using the scanning model were classified through document analysis. We listed the motifs we found in the tales we examined according to Stith Thomson's Motif Indexes. According to the findings we obtained in our study, we found that the work titled Tale of Fairy Tale is rich in motifs. The most common motifs are; Various Motif Groups (20), Society (17), Luck and Destiny (9) etc. d. The fact that the motifs in the book called Fairy Tale is common with those in other fairy tales of the world is an indication that fairy tales may be fed from common sources.*

Key Words: Tale, Motif, Stith Thomson, Motif Indexes, Ahmet Umit, Fairy Tale in Fairy Tale

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Aydın, F. (2020). Ahmet Ümit'in "Masal İçinde Masal" Adlı Eserinin Motif İndekse Göre İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Year: 4, Number: 11, Spring, p. 39-48.

GİRİŞ

1. Masal Nedir?

Masal, halk edebiyatı türleri içerisinde en eski türlerden biridir. Masal çok eski dönemlerden itibaren oluşturulmuş ve hâlen de oluşturulmaya devam etmektedir. Masalların ele aldığı konular, işledikleri düşünceler ve verdikleri mesajları evrensel nitelikler göstermektedir. Masalla ilgili yapılan çalışmalarda birçok tanım mevcuttur.

1856 yılında Grimm Kardeşlerin yayınladıkları masalların üçüncü baskısının önsözünde masalı şu şekilde ifade etmişlerdir; “*tabii şiiri dile getiren ve sanki bölünmüş parçalara sahip olan masallar mitolojik bir simgedir ve mitlerden kaynaklanırlar. Bütün masalların ortaklığı, en eski zamanlara uzanmaları ve duyularla algılanmayan kendiliklerinin kendi yorumlarını mecazlı şekilde ifade eden bir inanın kalıntıları olmalarıdır*” (Aslan, 2013: 98).

Stith Thompson, Motif-Index of Folk-Literature adlı eserinde masalın tanımını şöyle ifade etmiştir: “*Belli bir uzunlukta birtakım motiflerden veya epizotlardan oluşmuş bir edebi şekil. Olay gerçek olmayan bir dünyanın bilinmez bir yerinde geçer; belirli karakterleri olmayan fakat şaşırtıcı olaylarla dolu bir anlatı şeklindedir*” (Aslan, 2013: 99).

Saim Sakaoğlu masalı şu şekilde tanımlamıştır: “*Kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir anlatım türüdür*” (2002: 4).

Masal, nesirle söylenmiş dini ve büyüü söylencelerden bağımsız, dinleyenleri inandırma kaygısı içinde olmayan hayal ürünü kısa anlatılardır (Boratav,2000: 75).

Masal tamamen hayal ürünü olan ve inandırma kaygısı taşımayan bir anlatı türüdür. Kahramanları doğüstü güçlere sahiptir, konuları da olağanüstü özellikler taşıyarak okuyucuyu kendi dünyasına çeker (Bilkan, 2009: 15).

Abdurrahman Güzel’e göre masal tanımı; “*insanın gerçekle, gerçeküstünü harmanlayıp olmasını hayal ettiği dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıp olağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyelerdir.*” bu şekildedir. (2010: 168).

Masal üzerine yapılan tanımlara baktığımızda araştırmacıların ortak olduğu noktalar, masalın ele aldığı konu ve kahramanları yönüyle hayal ürünü olması, olayların tamamen masala has bir dünyada geçmesi ve öğüt veren sözlü anlatı türleri olduğunu görmekteyiz.

1.1 Masalın Genel Özellikleri

Masallar her ne kadar evrensel değerleri içerse de üretildiği ya da beslendiği toprakların ulusal özelliklerini de içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle masallar sözlü kültürümüzün en önemli parçalarındandır. Masallar sözlü kültürümüzün ürünü olduğu için kimi zaman unutulmuş ya da aktarılırken anlatıcılar tarafından değiştirilerek veya eksik bir şekilde aktarılmıştır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi yeni kuşakların kendi kültürel değerlerine yabancılaşmalarına sebep olmaktadır. Masallar da bu durumdan olumsuz etkilenmiş hatta unutulma noktasına gelmiştir.

1.1.1 Şekil Özellikleri

- Masallar (hayvan masalları hariç) destan ve halk hikâyeleri kadar olmasa da uzun metinlerdir. Kimi zaman anlatılması çok uzun geceleri almaktadır.
- Masallar genellikle mensur şekildedir ve bu özelliklerini de muhafaza etmişlerdir. Az da olsa içerisinde manzum parçaların olduğu masallar da mevcuttur.
- Masalların belirli görevlerde kullanılan formelleri vardır.
- Masalların hitap ettiği kitle halktır. Bu sebeple masallar dil ve üslup açısından sadedir.
- Masallar halk edebiyatının birçok örneğini (atasözü, deyim, alkış, kargış, efsane vb.) içerisinde barındırmaktadır.

1.1.2 Muhteva Özellikleri

- Masallar içerisindeki kahramanları, olaylar ve yer bakımından olağanüstü bir nitelik göstermektedir.
- Masallar her zaman kötülerin cezalandırıldığı iyilerin ise mükâfatlandırıldığı bir şekilde neticelenmektedir.
- Masallar nasihat verici ve pedagojik yönü olan bir türdür.
- Masallar iyilerin ödüllendirildiği bir sonla bittiği için dinleyicilere bu anlamda bir mesaj vermektedir.

- e) Masallar beslediği toprakların ve ulusların kültürel özelliklerini, örflerini, âdetlerini vb. içerisinde barındırmaktadır. Örneğin Keloğlan: şans, aklı, zekâyı; Köse: hainliği, kötülüğü; en küçük kardeş: zekâyı, aklı, başarıyı, şans, iyiliği; büyük kardeş: kıskançlığı, kötülüğü sembolize eder.
- f) Kahramanlar genellikle olağanüstü yardımcılarının yardımıyla başarıya ulaşırlar (Şimşek, 2001:3-7).

1.2 Stith Thomson ve Motif

Amerikalı ünlü folklorcu Stith Thomson folklor alanında birçok önemli çalışma yapmıştır. Thomson'un masal üzerine de birçok önemli çalışması mevcuttur. Onlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: *The Folklate* (Halk Masalları), *The Indexes of Indic Folktales* (Kızılderili Masalları İndeksi), *Foklales of North American Indian* (Kuzey Amerika Kızılderilileri Masalları), *One Hundred Favorite Folktales* (Yüz Favori Halk Masalı). Stith Thomson masalarda motif üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Hem edebiyatımızda hem de dünya edebiyatında önemli bir yeri bulunan masalın içinde pek çok motif yer almaktadır. Masallar her ne kadar kendi içerisinde yerel özellikler taşısa da motiflerde evrensellik bulunmaktadır. Motif kelimesi Latin kökenli bir kelime olup birçok alanda kullanılmaktadır. Motif kelimesi kullanıldığı alana göre de çeşitli manalar kazanmaktadır. Bizim çalışmamızın hareket noktasını oluşturan ve inceleme alanımıza giren ise edebiyat ile ilgili olan anlamıdır.

Motif kelimesi Türkçe sözlükte şu şekilde açıklanmaktadır:

"1. Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri, örne: Halı motifi. 2. Bir yapıta sık sık yinelenen süsleyici öğe. 3. müz. Bestenin bir parçasına çeşitli yönlerden birlik sağlayan belirleyici küçük birim: Melodi motifi." (2011: 844).

Motif, masalda devamlılığı sağlayan ve masalın en küçük birimidir. Masalarda en az bir motif mevcut olup birden çok motif bulunanlar da vardır (Günay,2011: 21).

Motif geleneksel değerleri içerisinde barındırıp ve korumakla birlikte masalın en küçük yapı taşıdır (Sakaoğlu, 1980:4).

Stith Thompson, "motif" kelimesini "*The Folktale*" adlı eserinde şöyle açıklar: "*Motif bir masaldaki en küçük unsur olup, bu unsur gelenekte sürekli bir varoluş gücüne sahiptir. Bu güce sahip olabilmek için bu unsur görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmak zorundadır.*" Bu tariftten sonra Stith Thompson motiflerin şu üç gruptan birinde yer aldıklarını söyler. Birinci grupta yer alanlar; "*tanrılar, olağanüstü hayvanlar, cadılar, devler ve periler gibi şahane yaratıklar ve hatta gözde olan en küçük çocuk veya hain üvey anne gibi gelenek tarafından bilinen insan karakterleri de içine alan masalların aktörleridir.*" İkinci grupta ise; "*bir hareketin arkasındaki büyülü objeler, olağanüstü görenekler, acayip inanmalar ve benzeri gibi unsurlar. Üçüncü grupta ise; tek tek olaylar yer alır.*" (Ekici, 2007: 74).

Stith Thompson tarafından belirlenen motif ana başlıkları şunlardır:

- A) Mitolojik Metinler
- B) Hayvanlar
- C) Yasak (Tabu)
- D) Büyü (Sihir)
- E) Ölüm
- F) Olağanüstülükler
- G) Devler
- H) Denemeler (Sınama, Test Etme)
- J) Akıllılar ve Aptallar
- K) Aldatmalar
- L) Talihin (Kaderin) Tersine Çevrilmesi
- M) Geleceği Belirleme
- N) Şans ve Kader
- P) Toplum (Cemiyet)
- Q) Ödüller ve Cezalar
- R) Tutsaklar (Esirler) ve Kaçaklar
- S) Anormal Zulümler

- T) Cinsiyet
 U) Hayatın Tabiatı
 V) Din
 W) Karakter Özellikleri
 X) Mizah
 Z) Çeşitli Motifler (Sakaoğlu, 2002: 60).

1.3 Ahmet Ümit ve Masal

Edebiyatımızın önemli kalemlerinden olan Ahmet Ümit'i daha çok polisiye eserler vermesiyle tanımaktayız. Polisiye romanlarının yanı sıra *Kayıp Ülke* ve *Masal Masal İçinde* adlı iki masal kitabı da vardır. Yazar annesinden dinlediği masalları daha sonra *Masal Masal İçinde* adlı kitapta bir araya getirmiştir. Bu eserde etrafı dalkavuklarla çevirili bir padişahın “Benden daha iyiliksever birisi var mı?” sorusu üzerine en yakın arkadaşı olan vezirin “Evet!” demesiyle serüven başlar. Padişah bu kişiyi merak eder, böylece veziri yanına alarak Köradamı ziyaret giderler. Köradam hikâyesini anlatmak için bir şart öne sürer ve şartı da Kuyumcunun hikâyesini öğrenmeleridir. Böylece padişah ile vezir Kuyumcudan Demirciye Müezzine ve Şapkacıya sırasıyla giderler. Padişah ile vezir ziyaret ettikleri bu kişilerden insani değerlerin önemini vurgulayan hikâyeler dinlerler. Böylece padişah ve vezir saraya döner, padişah almış olduğu dersle ülkesini daha iyi bir şekilde yönetir.

Biz de bu çalışmamızda edebiyatımızın ünlü kalemlerinden olan Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı eserini Stith Thomson'un Motif İndeks'ine göre inceleyeceğiz.

1.4 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Daha önce masallarla ilgili birçok motif çalışması yapılmıştır. Bizim amacımız ise modern masal örneği teşkil eden *Masal Masal İçinde* adlı eserin Motif İndeks'e göre incelemesini yapmaktır. Çünkü masallar içinde barındırdığı motiflerle geleneksel öğelerin sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002: 77).

Tarama modeli kullanılan bu çalışmada elde edilen verilere nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi uygulanmıştır. Diğer adıyla belgesel gözlem, doküman metodu olan doküman incelemesini Best (1959) “ mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli olarak incelenmesi” ifade etmektedir (Akt. Karasar 1998:118).

2.2 Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini; yazar Ahmet Ümit'in eserleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Ahmet Ümit'in Everest Yayınları tarafından hazırlanan ve 157 sayfadan oluşan *Masal Masal İçinde* adlı eseri oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama

Araştırmada Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı kitap doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. “ Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217). Araştırmada Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı eseri Stith Thomson'un Motif İndeks temel alınarak içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Bu yol; “sözel, yazılı veya diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 22). İncelenen kitapla ilgili alan taraması yapılarak uzman görüşü alınmıştır.

3. BULGULAR

B) Hayvanlar

B0- B99 Mitolojik Hayvanlar

B30. Mitolojik Kuşlar

B31.1 Anka Kuşu

“ Zümrüdüanka süzülerek indi aşağıya.”(68)

B200- B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210. Konuşan Hayvanlar

B211.1.8. Konuşan Kedi

"Kedi konuşur mu? Konuştu işte Sözcükler hırıltılardan arınınca ne söylediğini anladım: "Bunu neden yaptın?" diyordu."(101)

B211.3 Konuşan Kuş

"Berraklıktan dibi görünen suyun üstünden on iki kuğu süzülüyordu. Kuğu tüylerini kabartıp ince uzun boyunlarını uzatarak bana "Hoş geldin" dediler."(68)

B300- B549 Hayvanların Dostlukları**B500- B599 Yardımcı Hayvanların Hizmetleri****B542. Hayvan Emniyetli Bir Şekilde İnsanları Taşır****B542.1. Kuş Güvenli Bir Şekilde İnsanları Taşır**

"Zümrüdüanka süzülerek indi aşağıya. Sanki incitmekten çekinir gibi usulca sarayın bahçesine bıraktı beni."(68)

C) TABU**C500- C549 Dokunma Yasası****C500. Dokunma Yasası**

"Kırk gün boyunca istediğini yapacak yalnızca sana dokunmayacak."(77)

C600- C699 Tek Örneği Olan Yasak ve Mecburiyetler**C600-C649 Bir Şey İle İlgili Yasak****C611.1. Yasaklanan Kapı**

"Üzgünüm! dedi. Paylaşmayı bilmeyenlerle zalimler bu kapıdan giremezler."(103)

C613. Yasaklanan Dağ

"Ama içeri giremem. Dağ bunu bana yasaklamıştır."(137)

C900-C999. Tabunun Kırılması İle İlgili Yasaklar**C952. Tabunun Kırılması Yüzünden Diğer Dünyaya Derhal Dönüş**

"Yeri göğü inleyen bir ses duyuldu: Aldığın yere götür! Bu ses üç kez güledi."(88)

D) SİHİR**D0- D699. Dönüşümler****D300-D399 Hayvanın İnsana Dönüşmesi****D342. Kedinin İnsana Dönüşmesi**

"Kedi bir anda biçim değiştirerek siyah saçları beline kadar inen sağlıklı bir kıza dönüşüverdi."(102)

D700- D799 Sihirin Bozulması**D771. Sihirli Objenin Kullanılması İle Sihirin Bozulması**

"Yeşil toza batırdığım parmağımı sağ gözüme sürdüm. Birden ortalık kararverdi."(153)

D789. Büyünün Bozulmasının Diğer Manaları**D789.4 Tabunun Kırılması İle Sihirin Bozulması**

"İşte ona dokunmuştum, hiçbir şey de olmamıştı. "Her şey bitti!" dedi."(87-88)

D800- D1699 Sihirli Nesnelere**D1300- D1599. Sihirli Nesnelere Fonksiyonları****D1550. Olağanüstü Kapanan ve Açılan Sihirli Nesnelere****D1552. Açılıp Kapanan Dağlar ve Kapılar****D1552.2. Sihirli Formülle Açılan Dağ**

"Bir şeyler mırıldandı. Kırmızı kayaya üç kez dokunup üç kez yeri öptü. İhtiyarın az önce dokunduğu yerde bir geçit belirmişti."(102)

D1800- D2199 Sihirli Güçlerin Belirtilmesi**D1800- D1949 Sihirli Özelliklerin Kaybolması****D1820. Sihirli Görme ve İşitme**

"Bu tozu sol gözüne sürersen yerin altını, dağların içini olduğu gibi görürsün."(152)

E) ÖLÜM**E200- E599 Hayaletler ve Diğer Hortlaklar****E200- E299 Ölüden Gelen Kötülük****E221. Ölen Eşin Kötü Niyetli Dönüşü**

"Boyunlarını büküp yüzüme bakarlar. "Biz sana ne yaptık? Neden bizi suçladın?" diye sorarlar."(61)

F) OLAĞANÜSTÜLÜKLER

F200- F699. Olağanüstü Yaratıklar

F200-F399. Periler ve Cinler

F220. Perilerin Konutu

“ Ağaçların iyice sıklaştığı yerde birden görkemli bir saray beliriverdi karşımda.”(67)

F228. Perilerin Ülkesi

“ Burası Peripadişahı'nın kentidir.”(69)

F234. Dönüştürülmüş Peri

F234.2. Kişi Şeklindeki Peri

“ Delikanlı kılığında kenti dolaşmaya başladım.”(74)

F252. Periler Ülkesi

F252.1. Periler Padişahı

“ Ama birden Peripadişahının koyduğu yasağı anımsadım.”(79)

F300- F399. Periler ve Ölüler

F301. Perilerin Sevgisi

“ Koca volkanı aşır kentime döndüğümde size duyduğum sevgi vazgeçilmez bir hal aldı.”(77)

F347. Periden Nasihat

“ “Bu sevda olmaz kızım.” Dedi. “ Siz farklı türde canlısınız. O zavallı bir yaratık. Bizler kadar güçlü değil. Onunla anlaşamazsın.”(77)

F500- F599 Olağanüstü Şahıslar

F575. Olağanüstü Güzellik

F575.2. Yakışıklı Erkek

“...öyle hoş bir görünümü vardı ki bizim perilerin arasından bile sizin kadar güzel bir erkeği görmemiştim.”(74)

F700- F899 Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F750. Olağanüstü Dağlar ve Ülkelerin Özellikleri

F752. Dağın Hazinesi

“ Dağ bunu bana yasaklamıştır. “ İçerde ne var?” diye sordum. “Büyük bir hazine var ama...”(137)

G) CANAVARLAR

G10.- G399 Devlerin Çeşitleri

G200- G299 Cadılar(Büyücüler)

G210. Cadının Görünüşü

“ Kadın birden ayağa fırlayarak ellerini bana doğru uzattı. Tırnaklarının hızla büyüdüğünü fark ettim.”(141)

H) İMTİHANLAR

H0.- H199. Tanıma İmtihanları

H80. İşaretle Tanıma

“ Bu adamın aradıkları müezzin olduğunu gözlerini caminin minaresinden ayırmayışından anladım.”(30)

“ “Satıyorum... Satıyorum... Satıyorum...” diye bağıyor. Aradığımız adam bu galiba.”(20)

“ Tıpkı vezirin anlattığı gibi kör bir adam kaldırma bağdaş kurmuş oturmuyor mu?”(17)

H300- H499. Evlenme İmtihanları

H300. Evlenme İmtihanı

“ Bu sabrı gösterir de kırk gün sana dokunmazsa o zaman kırk gün kırk gece düğün yaparak sizi kendi ellerimle evlendireceğim.”(77)

H1200- H1399. Kahramanlık İmtihanları: Araştırma

H1200-H1249. Devam Eden Şartlarda Araştırma

H1235. Araştırma Esnasında Yardımcıların Peş Peşe Gelmesi. Bir Yardımcı Diğerine Gönderir, O, Onu Diğerine Gönderir

“ Eğer bana bu Kuyumcu'nun gizini öğrenirseniz ben de size kendi öykümü anlatırım.”(19)

“ Bu Demirci'nin öyküsünü merak ederim. Eğer bana onun öyküsünü öğrenirseniz, ben de size kendimkini anlatırım.”(25)

“ Ben müezzinin gizini merak ederim demiş. Eğer bu gizi öğrenir bana anlatarsanız ben de size kendi öykümü anlatırım demiş.” (29)

H1400- H1599. Diğer İmtihanlar**H1400- H1449. Korku İmtihanı****H1410. Korku İmtihanları: Korkunç Bir Yerde Durma**

" Dehlizde türlü çeşit yaratıklar gözünü korkutmak, seni geri döndürmek için yolunu gözliyor. Onlardan korkmayacaksın."(137)

J) AKILLILIK VE APTALLIK**J1700- J2749. Aptallar (Ve Diğer Akılsız İnsanlar)****J2550- J2599. Müteşekkir Aptallar****J2550. Müteşekkir Aptallar**

" Sen çok zeki bir adamsın vezir. Benim gibi akılsız bir padişahı bile eğitmesini bildin."(154)

L) KADERİN TERS DÖNMESİ**L200- L299. Alçakgönüllülüğün Mükâfat Getirmesi****L212. Zenginin Fakirle Evlenmesi**

" Usta o eşraf kızı, ben bir terzi çırağı. Altı ay sonra düğünümüz yapıldı."(44)

M) GELECEĞİN TAYİNİ**M300- 399. Kehanetler****M371.0.1. Kehanetin Gerçekleşmesinden Korkmak**

" Ama böyle yaşamayı sürdürürsen ne yazık ki söylediklerim olacak. Dayanamayacaksın. Yaşamak yük gelecek sana."(122)

N) ŞANS VE KADER**N100- N299. Şans ve Talihin Yolları****N100- N169. Şans ve Talihin Tabiatın****N130. Şans ve Kaderin Değişmesi**

" İlk iki ay şans beni hiç terk etmedi. Ta ki o uğursuz baskın gününe kadar."(45)

" Atalarımın yıllarca çalışarak biriktirdikleri bu servet bu savurganlığa iki yıl dayanabildi."(124)

" Öykülerini dinlediğimiz bütün insanları saraya çağıracağım. Danışmanım olmalarını sağlayacağım."(155)

N400- N699. Şanslı Kazalar**N600- N699 Diğer Şanslı Tesadüfler****N681. Bir Diğer Kişi İle Evlenmek Üzere Olan Kadının Kocasını Yetişir****N681.1. Evine Döndüğünde Karısını Başkasıyla Evlenmiş Bulan Adam**

" Ben evimin özlemiyle yanıp tutuşurken karım demek birini bulmuştu."(54)

N800- N99. Yardımcılar**N825. Yardımcı İhtiyar Adam**

" İhtiyar, dağa doğru yaklaştı. Bir şeyler mırıldandı. Kırmızı kayaya üç kez dokunup üç kez yeri öptü."(136)

N837. Yardımcı Vezir

"Ertesi sabah Padişah ile Vezir tedbiri kıyafetlerini eyleyip, iki tüccar gibi giyinmişler. Yanlarına yetecek kadar para alıp düşmüşler yola."(17)

N838. Yardımcı Padişah

" " Biz de pazardaydık." demiş padişah. Halinizi gördük. Çok üzüldük. Belki yardımımız dokunur diye peşinizden geldik."(35)

N842. Yardımcı Aşçı

" Karınlarını doyurduktan sonra aşevinin sahibine Demirci'yi sormuşlar."(26)

N851. Yardımcı Tüccar

" İhtiyar, kervancıya "Sen ve kervanların bana lazımsınız." dedi."(133)

P) CEMİYET**P0- P99. Krallık ve Asilzadelik****P10. Krallık**

" Bu ülkeyi genç bir padişah yönetirmiş."(13)

“ Padişah kuşkulu gözlerle süzmüş veziri.”(16)

P110. Vezir

“ Bu kişi aynı zaman da Padişah'ın çocukluk arkadaşı Vezir'miş.”(14)

“ Vezir sanki bu soruyu bekliyormuş gibi dalkavuklara fırsat vermeden söze girmiş.”(15)

P200- P299. Aile

P233. Baba ve Oğlu

“ Babam bir gün beni yanına çağırdı. “ Bak oğlum ben yaşılanıyorum...””(108)

P234. Baba ve Kızları

“ Babam uzun uzun yüzüme baktıktan sonra: “ Bana doğruyu söyle kızım...””(77)

P236. Sorumsuz Çocuklar

“ “Sen ne biçim evlatsın?” diye sürdürdü konuşmasını. Senin yüzünden dükkân yarım gün kapalı kaldı.”(111)

P300- P399 Diğer Sosyal Akralıklar

P320. Misafirperverlik

“ Padişah ile Vezir'i göre Müezzin çok sevinmiş, onları hemen içeriye buyur etmiş.”(62)

“ Demirci konuklarının rahatını düşünerek: Eh, artık sizin yatağınızı açalım da bir güzel uyuyun, yarın kahvaltudan sonra ben de kendi öykümü anlatırım size.”(91)

“ “Konuklarımın istekleri benim için emirdir.” diyen Kuyumcu başlamış anlatmaya.”(105)

P400- P499. İşler ve Meslekler

P414. Avcılık

“ O sabah erkenden adamlarını, av köpeklerini alıp karşı dağın eteklerindeki koruya avlanmaya gitti.”(49)

P431. Kervancı

“ Benim mesleğim kervancılıktı.”(133)

P441. Terzi

“ Beni bir terzinin yanına çırak verdiler.”(39)

P447. Demirci

“ Bu yörede benim üzerime Demirci ustası yoktur.”(93)

P450. Kuyumcu

“ Bizim kuyumculuğumuz çok eskilere dayanır.”(107)

P500- P599. Hükümet İdare Etme

P555. Savaşta Mağlup Olma

“ Baskına uğradığımızda artık çok geçti. Kılıçlarımızı çekip karşı koyana kadar düşman hepimizi ele geçirmişti.”(45)

P1812. Tebdil Gezen Padişah

“ Ertesi sabah padişah ile vezir tebdili kıyafet eyleyip, iki tüccar gibi giyinmişler.”(17)

R) ESİR ETME VE SERBEST BIRAKMA

R0.- R99. Esirlik

R5. Savaş Alanında Esir Alınma

“ Kılıçlarımızı çekip karşı koyana kadar düşman hepimizi ele geçirdi.”(45)

R100- R199. Kaçmalar

R110. Esirlikten Kurtulma

“ Çiflik sahibinin kardeşi gülümsedi: Evet doğru anlamışsınız! Artık özgürsünüz.”(50)

R200- R299. Fırarlar ve Takipler

R219. Çeşitli Kaçmalar

“ Yaz sonuna doğru hasar günlerinin birinde, her işe güce dalmışken sessizce çiflikten ayrıldım.”(48)

R260. Takip Etme

“ Dikkatle dinleyince bunların köpek havlamaları olduğunu anladım. Çılgıncasına koşmaya başladım.”(48)

Q) MÜKÂFATLANDIRMA VE CEZALANDIRMA

Q200- Q399. Cezalandırılmış İşler

Q277. Açgözlülük Cezalandırılır

" Ama artık geri dönüşü olmadığını da biliyorum ama açgözlülüğün beni bir aptala dönüştürmesini başımlayamıyorum."(154)

Q302. Kıskançlık Cezalandırılır

" Şapkacı kıskançlığı sonucu karısı ile oğlunun ölümüne yol açtı."(156)

Q323. Savurganlık Cezalandırılır

" Atalarımın yıllarca çalışarak biriktirdikleri servet bu savurganlığa iki yıl dayanabildi. İki yıl sonra alacaklılar kapıya dayandı."(124)

T) CİNSİYET

T0.-T99. Aşk

T10. Âşık Olma

" Bu evde çok güzel bir kız yaşıyordu. Mahalledeki bütün delikanlılar gibi ben de o kıza sevdalıydım."(40)

"...karımdan, onun da beni sevdiğini, tahta cumbaların arkasında gölgesinde gördüğümde gerçekten de bana baktığını öğrendim."(44)

T15. İlk Görüşte Âşık Olma

" Yani siz o kadar güzel, o kadar etkileyicisiniz ki ilk görüşte ben de size sevdalandım."(78)

W) KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W100.- W199. Karakterin Çirkin Özellikleri

W117. Övünme

" Ama Padişahımız'ın küçük bir kusuru varmış. Övünmeyi pek severmiş."(14)

W128. Fedakârlık

" İçerde onlarca altın yumurta vardı. Hepsini aldım. Olacakları önceden gören babam, bana bu oyunu hazırlamıştı."(127)

W151. Açgözlülük

" ...ama açgözlülüğümün beni bir aptala dönüştürmesini başımlayamıyorum!"(154)

W154. Nankörlük

" "Sen ne biçim insansın, yaptığım iyiliklerin karşılığı bu mu?" diye bağırdım."(125)

W181.Kıskançlık

"... demek karım başka birisini bulmuştu. Şaşkınlığım kısa sürede öfkeye dönüştü. Elim kendiliğinden cebimdeki bıçağa uzandı."(54)

W193. Zorla Alma

" İhtiyar kaçmaya çalıştı. Ama güçlü bacaklarımla hemen yakaladım onu. Kutuyu zorla aldım elinden."(152)

Z) ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Z0.- Z99. Formüller

Z71. Formülistik Sayılar

Z71.1. Formülistik Sayı=3

" Buradan üç gün uzaklıkta bir kent var."(24)

" Üç gün üç gece yol yürümüşler."(26)

" Üçüncü günün sabahı."(26)

" Üç arkadaşımın birlikte çiftlikten ayrılmıştık."(50)

" Bu ses üç kez güreledi."(88)

" ...önlerinde üç günlük yol varmış."(105)

" Üç gün üç gece yol gitmişler(105)

" Üçüncü gün ulaşmışlar."(105)

" Kırmızı kayaya üç kez dokunup üç kez yeri öptü."(136)

" Üç kez dokundu üç kez yeri öptü geçit açıldığı gibi kapandı."(144)

" Üçüncü günün sonunda mola vereceğimiz yere..."(149)

Z271.40. Formülistik Sayı=40

" Yolculuğum kırk gün sürdü."(51)

" Kırkıncı günün sonunda doğup büyüdüğüm kente yaklaştık."(51)

" Kırk gün burada bizimle yaşayacak."(77)

“ ...kırk gün kırk gece düğün yaparak sizi kendi ellerimle evlendireceğim.”(77)

“ Peri padişahı kırk dolmadan benimle görüşmeyecekmiş.”(80)

“ Kırk devem vardı.”(133)

“Kırk deve yükü...”(149)

“Kırk deveyi üstündeki yükü birlikte sana bırakıyorum.”(153)

Z71.12.0.1. Kırk Gün Mühlet Verme

“ Kırk gün boyunca istediği her şeyi yapacak yalnızca sana dokunmayacak.”(77)

SONUÇ

Masalların sınıflandırılıp analiz edilmesinde motif çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Masallar ve motif üzerine yapılan çalışmalarla masallarda zaman içerisinde meydana gelen değişim ve dönüşümler ortaya çıkabilmektedir. Stith Thomson dünyanın muhtelif yerlerindeki masalları inceleyerek tespit ettiği ortak motifleri 6 ciltten oluşan *The Motif Index of Folk Literature* eserinde toplamıştır.

Biz de Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı masal kitabını Stith Thomson'un *Motif İndeksine* göre inceledik. İncelediğimiz masallarda tespit ettiğimiz motifleri *Motif İndekse* göre sıraladık. *Motif İndekse* göre sıraladığımız motiflerle ilgili genel bir değerlendirme yapmadan önce bazı tespitler yaptık. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1) İncelediğimiz eserde topla 93 motif tespit ettik ve bunları *Motif İndekse* göre sıraladık.
- 2) Tespit ettiğimiz motifler içerisinde en sık kullanılan motif grupları; *Çeşitli Motif Grupları* (20), *Cemiyet*(17), *Şans ve Kader* (9) vd. şeklinde olduğunu tespit ettik.
- 3) Stith Thomson *Motif İndeks* adlı çalışmasında motifleri 23 ana başlık ve bunlara bağlı alt başlıklardan oluşturmuştur. Biz de incelediğimiz eserde tespit ettiğimiz motifleri 17 ana başlık ve bunlara bağlı alt başlıklara uygun bir şekilde sıraladık.

Ahmet Ümit'in *Masal Masal İçinde* adlı masal kitabının motifler açısından zengin olduğunu görmekteyiz. Eserdeki motiflerin zenginliği masal içeriğinin de zengin olmasını sağlamıştır. Ayrıca tespit ettiğimiz motiflerin dünyanın diğer masallarıyla ortak olması masalların ortak bir kaynaktan beslendiğinin göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Aslan, F. (2013). *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Bilgi Kültür Sanat Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal Estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (2000). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Günay, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Oğuz, M. Ö. vd. (2007). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ümit, A. (2018). *Masal Masal İçinde*. İstanbul: Everest Yayınları.